

- и образовательные учреждения. / материалы всероссийской научной конференции Инновационные технологии в управлении, образовании, промышленности «АСТИНТЕХ-2007», Часть 2. – Астрахань: Издательский дом «Астраханский университет», 2007.
8. Корчагина Н.А., Соколова К.С. Оценка эффективности использования кластерной политики в целях модернизации образования: опыт Дубая / Приоритеты и интересы современного общества: Материалы Международной научно-практической конференции – Астрахань: Издательский дом «Астраханский университет», 2010 – 507 с. – С. 127-132.
 9. Нанотехнологический словарь РОСНАНО. – [электронный ресурс]. URL: <http://www.rusnano.com> (дата обращения 25.01.2011г.).
 10. Смирнов А.В. Образовательные кластеры и инновационное обучение в вузе: Монография. – Казань: РИЦ «Школа», 2010. – 102 с.
 11. Сташевская Г.Н. Формирование механизма развития инновационного кластера на базе профильного технопарка: Автореф. дис. .. кандидата экономических наук: 08.00.05.- Санкт-Петербург, 2009. – 16 с.
 12. Томашевская Ю.Н., Корчагина Н.А. Международный опыт выявления кластеров: перспективы использования в условиях РФ – Научные труды ИНП РАН. – М.: МАКС Пресс, 2009. – С. 727-742.
 13. Цихан Т.В. Кластерная теория экономического развития // Теория и практика управления, №5. – 2003.
 14. Чванова М.С., Юрьев В.М. Университет как центр инновационно-образовательного кластера // Вестник ТГУ – 2007 – Вып.№5 (49). – С. 7-10
 15. Юрьев В.М. Теоретические основы подготовки специалистов наукоемких специальностей: становление университета как центра инновационно-образовательного кластера // Вестник ТГУ – 2007 – Вып.№10 (54) – С. 7-13
 16. Porter M. Clusters and Competition: New Agendas for Companies, Government, and Institutions. In On Competition – Boston: Harvard Business School Press, 2008 – 544 p.

Н. Б. Грицай

– кандидат педагогічних наук, доцент, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука
(м. Рівне)

УДК 37.015.2

ВИКОРИСТАННЯ ПОРТФОЛЮ У МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

У статті проаналізовано сутність поняття „портфоліо”, вказано різні підходи до його визначення, обґрунтовано значення портфоліо у професійній підготовці студентів-біологів, а також запропоновано орієнтовну структуру методичного портфоліо для майбутніх учителів біології.

Ключові слова: портфоліо, професійна підготовка, методичне портфоліо, методична підготовка, майбутні вчителі біології.

Н.Б. Грицай

– кандидат педагогических наук, доцент, Международный
экономико-гуманитарный университет имени академика Степана
Демьянчука (г. Ровно)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОРТФОЛИО В МЕТОДИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ

*В статье проанализирована сущность понятия „портфолио”,
указаны разные подходы к его определению, обосновано значение
портфолио в профессиональной подготовке студентов-биологов,
а также предложена ориентировочная структура методического
портфолио для будущих учителей биологии.*

Ключевые слова: портфолио, профессиональная подготовка, ме-
тодическое портфолио, методическая подготовка, будущие учите-
ля биологии, методика обучения биологии.

N.B. Grytsai

– Ph.D., assistant professor, International University of Economics and
Humanities named after academician Stepan Demianchuk (Rivne)

THE USE OF PORTFOLIO IN METHODOICAL TRAINING OF THE FUTURE BIOLOGY TEACHERS

*The author analyzes the essence of portfolio notion, determines
different approaches to its definition, defines the place of portfolio in
professional training of student of biology. She also has proposed the
oriented structure of methodical portfolio for the future biology teachers.*

Key words: portfolio, professional training, methodical portfolio,
methodic training, future biology teachers, methods of biology studying.

**Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з
важливими науковими чи практичними завданнями.** В умовах
входження системи освіти України до Болонського процесу відбу-
вається зміна орієнтирів у вищій школі – запровадження компетент-
нісного підходу до навчання, реалізація особистісно орієнтованих
технологій, модернізація форм і методів навчання майбутніх фахів-
ців. Зокрема, сьогоденні студенти-біологи, які за кілька років попо-
внять лави працівників освіти, мають бути конкурентноспроможни-
ми на ринку праці, здатними діяти в різних проблемних ситуаціях,
вміти самопрезентувати свої компетентності, критично оцінювати
власні професійні знання та вміння, формувати індивідуальний ме-
тодичний стиль.

З огляду на такі вимоги до майбутніх учителів біології потребує
значного вдосконалення їхня професійна підготовка, зокрема її ме-
тодична складова. Проте основна суперечність полягає в тому, що
традиційні форми і методи навчання у вищій школі не можуть за-
безпечити формування творчої особистості педагога, який матиме
не лише міцні знання, але й відзначатиметься високим рівнем ме-
тодичної культури, розвитком рефлексивних здібностей, прагненням

до самовдосконалення, досягнення успіху в професійній діяльності і кар'єрі. Саме тому у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів викладачі вищих навчальних закладів повинні впроваджувати новітні технології, розраховані на розвиток особистості майбутнього фахівця. Це дасть змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Як зазначають науковці, за таких умов студент стає співавтором лекції чи семінарського заняття [19, с. 63], він розуміє, для чого йому потрібні ті чи інші знання і навички, як його особисті досягнення відобразяться на подальшому житті, професійній діяльності [5, с. 29]

Крім того, в умовах кредитно-модульної системи організації навчання кардинально змінюється ставлення до самостійної роботи майбутніх учителів, значущість якої переважає значення аудиторних занять. Самостійна робота студентів та виконання ними індивідуальних навчально-дослідних завдань вимагають об'єктивного оцінювання професійних знань та вмінь майбутніх педагогів, їхніх творчих здібностей. Однак адекватно оцінити рівень методичної підготовки лише за результатами модульного контролю з методики навчання біології та виконання окремих методичних завдань просто неможливо. Відтак, виникає потреба поєднання традиційних засобів контролю навчальних досягнень з інноваційними, серед яких варто згадати портфоліо.

Теоретичний аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що ідея портфоліо є одним із суттєвих елементів модернізації освіти, що відбувається у всьому світі [7, с. 61]. Портфоліо має значні можливості для об'єктивного оцінювання та самоаналізу професійно значущих знань, умінь і навичок майбутніх педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор; виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Проблему використання портфоліо в освітній галузі розглянуто в численних наукових працях зарубіжних учених. Більшість із цих досліджень присвячено питанню формування портфоліо школяра (Г. Голуб, В. Загвоздкін, І. Калмикова, З. Молчанова, А. Тимченко, Т. Чернікова, Т. Новикова, Є. Полат, О. Прутченков, М. Пінська, Є. Федотова, О. Чуракова, Т. Табарданова, І. Шалигіна, Дж. Пейп, М. Чошанов), а також портфоліо учителя-практика (В. Макаров, Т. Макарова, Є. Захарченко, Т. Новикова, О. Прутченков, М. Пінська, М. Поташник).

Лише в небагатьох дослідженнях з'ясовано особливості портфоліо студентів – майбутніх педагогів (Н. Бекузарова, Т. Бережна, А. Захарова, Н. Зеленко, А. Могилевська, Г. Єрмошкіна, Н. Савіна, Н. Синичкіна, Л. Колодкіна, О. Семенов, Е. Тазутдінова, Н. Михайлова) та ін.

Незважаючи на те, що зарубіжні вчені вважають портфоліо одним із основних освітніх трендів останніх десятиліть, а школу ХХІ століття називають школою портфоліо [7], в Україні питання застосування портфоліо в системі освіти ще недостатньо розроблене. Варто виокремити дослідження Д. Алфімова (портфоліо шкільного лідера), Р. Чернишевої і В. Андрюханової (портфоліо у допрофільній та профільній підготовці школярів), О. Пінчук (портфоліо учня основної школи), М. Пічкур (портфоліо майбутніх дизайнерів), К. Осадчої (портфоліо майбутніх вчителів інформатики). Проблема використання портфоліо у методичній підготовці майбутніх учителів біології ще не була предметом спеціального розгляду у вітчизняній педагогічній науці.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у з'ясуванні сутності поняття „портфоліо”, аналізі типів та орієнтовної структури портфоліо, обґрунтуванні значення портфоліо у методичній підготовці майбутніх учителів біології.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Портфоліо (портфель) – це своєрідне „досьє досягнень” людини, її самопрезентація. Раніше портфоліо використовували лише представники творчих професій (дизайнери, журналісти, художники, фотографи та ін.), які представляли його потенційному роботодавцю. Проте сьогодні портфоліо широко впроваджують в освіті, зокрема під час атестації вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. О. Прутченков та Т. Новикова зазначають, що термін „портфоліо” прийшов у педагогіку з політики та бізнесу, адже кожному знайомі поняття міністерський портфель, портфель інвестицій і т.д. [18].

Ідея застосування портфоліо в освіті виникла в Сполучених Штатах Америки у 80-х роках ХХ століття. За цей час було опубліковано багато досліджень з цієї проблеми, проте до цих пір немає єдності у розумінні поняття „портфоліо” [1, с. 197; 6, с. 252].

Науковці розглядають портфоліо як метод навчання (В. Девіс-ілов, Г. П'ятакова, Н. Заячківська), педагогічну технологію або об'єднання технологій (Д. Алфімов, Н. Михайлова, М. Остренко, О. Пічкур, Н. Савіна, Е. Тазутдінова, Т. Татаринцева, І. Шалигіна), одночасно і метод, і технологію (Т. Бережна, О. Пічкур), форму організації навчання (К. Осадча), метод чи форму контролю (Г. Голуб, О. Чуракова, І. Книш, І. Пастухова Дж. Пейп, М. Чошанов, І. Шалигіна), інструмент оцінювання (Г. Голуб, О. Чуракова, М. Пінська, І. Шалигіна) альтернативний спосіб оцінювання навчальних досягнень учнів (В. Загвоздкін, Н. Зеленко, А. Могилевська, Т. Татаринцева), методику оцінювання компетентностей (О. Пінчук), засіб моніторингу індивідуальних досягнень чи форму альтернативного екзамену (Т. Новикова, М. Пінська, О. Прутченков, О. Семенов).

У педагогічній науці існують різні підходи до тлумачення поняття „портфоліо”. Так, окремі автори пропонують такі його визначення:

- зібрання праць, виконаних за певний період часу в межах освітнього закладу і поза ним (В. Загвоздкін) [6];
- сукупність навчальних і професійних досягнень, їх презентація (В. Девісілов) [5];
- спосіб фіксування, нагромадження та оцінювання індивідуальних досягнень у певний період навчання, що належить до аутентичних індивідуалізованих оцінок і орієнтований на процес не тільки оцінювання, а й самооцінювання (А. Багаутдінова, Н. Зеленко, А. Могилевська, О. Прутченков, Т. Новикова) [8; 18];
- альтернативний спосіб оцінювання (самоаналізу професійних знань, умінь і особистісних якостей студента, простеження динаміки його професійного становлення) (Н. Зеленко, А. Могилевська) [8];
- аутентична, індивідуалізована, орієнтована на системну рефлексію навчальної діяльності технологія навчання, спрямована на реалізацію компетентнісного підходу (Е. Тазутдінова) [21];
- колекція робіт учня, що всебічно демонструє не тільки його навчальні результати, а й зусилля, докладені для їхнього досягнення, прогрес в освітньому процесі за певний період навчання (Н. Савіна, М. Пінська, Є. Федотова, О. Прутченков, Т. Новикова, О. Онопрієнко) [13; 14; 20];
- виставка навчальних досягнень учня з одного чи кількох предметів за певний період навчання (Дж. Пейп, М. Чошанов, Н. Савіна) [16, 20];
- форма цілеспрямованого, систематичного і неперервного оцінювання і самооцінювання навчальних результатів учнів (Дж. Пейп, М. Чошанов, Н. Савіна) [16, 20];
- антологія робіт учня, що передбачає його безпосередню участь у їх виборі, самоаналізі та самооцінюванні (Дж. Пейп, М. Чошанов, Н. Савіна) [16, 20];
- систематичний і спеціально організований збір доказів, що використовуються для моніторингу знань, умінь і навичок учнів (О. Прутченков, Т. Новикова) [18];
- робоча файлова папка, яка містить різноманітну інформацію, що документує набутий досвід і досягнення учнів (О. Прутченков, Т. Новикова) [18];
- індивідуально, персонально підібрана сукупність різнопланових матеріалів, що представляють освітні результати в „продуктному” вигляді і містять інформацію про індивідуальну освітню траєкторію студента (І. Книш, І. Пастухова) [10];
- візитна картка або досьє, що дають уявлення про передбачувані можливості людини (І. Аляєва, Г. Левашова, Л. Парубець) [11].

Незважаючи на різноманітні підходи до визначення дефініції „портфоліо”, можна зробити висновок, що портфоліо розглядають і як альтернативний метод контролю навчальних досягнень, і як засіб самоаналізу індивідуальних досягнень, саморозвитку і самовдосконалення. З огляду на цілу низку вищезазначених трактувань можна стверджувати про наявність портфоліо різних типів чи видів.

Так, В. Загвоздкін констатував, що за завданнями розрізняють портфоліо як спосіб оцінювання навчальних досягнень (портфель, або папка досягнень готових робіт) і портфоліо курсів (тематичні, предметні портфоліо). Портфоліо курсів є *інструментом самого навчання*, хоча оцінювання цих кроків навчання також можливе. З предметних портфоліо на завершальному етапі можуть виникнути і папки досягнень [6, с. 251].

Учені Т. Новикова, М. Пінська, А. Прутченков та Є. Федотова на основі аналізу зарубіжного досвіду розглянули такі типи: портфоліо документів, або робоче портфоліо, портфоліо процесу, показове портфоліо, портфоліо розвитку та інші [13].

Науковець І. Калмикова зазначила, що відповідно до мети створення портфоліо бувають різних типів, як-от:

- „папка досягнень”, спрямована на підвищення власної значущості, відображення успіхів;
- рефлексивне портфоліо, що розкриває динаміку особистісного розвитку, допомагає відстежити результативність діяльності і у кількісному, і якісному плані;
- проблемно-дослідницьке портфоліо, пов’язане з написанням реферату, наукової праці, підготовкою до виступу на конференції;
- тематичне портфоліо, що створюється у процесі вивчення якої-небудь великої теми, розділу, навчального курсу [9].

Т. Табарданова вказала дві групи різновидів портфоліо: портфоліо зовнішніх досягнень і портфоліо особистісного розвитку. До групи портфоліо зовнішніх досягнень належать портфоліо документів, портфоліо творчих робіт і рейтингове портфоліо. Портфоліо особистісного розвитку утворюють другу групу. Зміст таких портфоліо ще недостатньо розроблений. Термін „портфоліо” у цьому випадку вживається як доповнення до основного його значення і має характер метафори. Особистісне портфоліо – набір або комплект соціально значущих якостей, властивостей і характеристик, зміни яких досліджуються в динаміці навчально-професійного розвитку і становлення індивідуальності школярів. Призначенням портфоліо в цьому випадку є пізнання особистісних особливостей з метою їхнього удосконалення у визначеному напрямі. Портфоліо розвитку – це фіксація кроків на шляху реалізації обраних орієнтирів особистісного росту [17].

Дослідниця Н. Савіна запропонувала використовувати такі види портфоліо:

- *портфоліо документації* (документи, що показують ріст і розвиток у навчанні);
- *портфоліо-колектор* (матеріали, авторство яких не належить студентові; „колектор” – це своєрідна скарбничка матеріалів та інформації, частина з яких буде використана в роботі, а частина може перейти до архіву, інше портфоліо або не буде використовуватися);
- *портфоліо процесу* (демонструє процес і рівень самостійного використання отриманих знань, умінь і навичок під час виконання навчальних дослідницьких, творчих, інформаційних, соціальних проєктів);
- *показовий портфоліо* (використовується для узагальнення майстерності; містить кращі роботи студентів, відібрані ними самими або педагогами);
- *оцінювальне портфоліо* (складається з контрольнo-вимірювальних матеріалів різних видів: контрольні роботи, тести, лабораторні роботи);
- *портфоліо відгуків* (містить характеристики, надані педагогами, керівниками практики, батьками, однокурсниками, працівниками системи додаткової освіти та ін., а також письмовий аналіз самого студента своєї діяльності і її результатів);
- *портфоліо досягнень* (матеріали, які, на думку студента, відображають кращі результати і демонструють успіхи).

На її думку, залежно від мети портфоліо може бути робочим, тематичним, демонстраційним, рефлексивним і презентаційним [20].

Результати наукового пошуку дають підстави стверджувати, що будь-яке портфоліо, незалежно від виду чи типу, є одночасно формою, процесом організації і технологією роботи учнів/студентів із продуктами їхньої власної творчої, проєктної або пізнавальної діяльності, призначеними для демонстрації, аналізу й оцінювання, розвитку рефлексії, усвідомлення результатів власної діяльності. У такий спосіб учень усвідомлює власну суб'єктну позицію [14; 20].

Дж. Пейп та М. Чошанов зазначили, що педагогічна філософія портфоліо полягає у зміщенні акценту з того, що студент не знає і не вміє, на те, що він знає і вміє з певної теми, предмета; інтеграції якісної оцінки і в перенесенні педагогічного наголосу з оцінювання навчання на самооцінювання [16, с. 76].

Теоретичний аналіз наукових джерел дав підстави зробити висновок, що портфоліо має великий потенціал для використання у професійній підготовці майбутніх педагогів. За словами Н. Савіної, це один із способів формування ключових компетентностей, зокрема

і професійних, до яких належать складні вміння, пов'язані з самоорганізацією та самооцінкою [20].

Важливою складовою професійного становлення майбутніх учителів біології є методична підготовка, яка охоплює лекційні і лабораторно-практичні заняття з методики навчання біології, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, самостійну роботу студентів, педагогічну практику у загальноосвітніх навчальних закладах, вивчення спецкурсів методичного спрямування тощо. На наше переконання, ефективним засобом формування методичної культури майбутніх педагогів є створення власного методичного портфоліо. Складання портфоліо студента допоможе продемонструвати творчі здібності майбутніх педагогів, їхнє професійне зростання, динаміку розвитку особистості, сприятиме врахуванню індивідуальних особливостей студента, формуванню вміння аналізувати та оцінювати результати своєї діяльності.

Погоджуємося із тлумаченням Т. Бережної методичного портфоліо як папки-скарбнички, що містить різноманітну інформацію, яка документує набутий методичний досвід і суб'єктивно-інноваційні досягнення студентів [2]. У процесі вивчення дисципліни „Методика навчання біології” кожен студент формує власну колекцію матеріалів (дидактичних, методичних, наочних), доповнюючи її інформацією, отриманою під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, матеріалами педагогічної практики.

Використання методичного портфоліо сприятиме об'єктивному оцінюванню методичних здібностей майбутніх учителів біології, а також їхньому саморозвитку і самовдосконаленню, формуванню методичних компетентностей, здатності до рефлексії, виробленню власного методичного стилю.

Портфоліо представлено набором матеріалів, структурованих певним чином. Великі блоки називаються розділами, усередині них виділяють рубрики. Кількість розділів і рубрик, а також їхня тематика можуть бути різними і визначаються для кожного конкретного випадку. Портфоліо є власністю студента і надається викладачеві для звіту. Зовні портфоліо можуть бути оформлені у вигляді папок, картотек, портфелів, тобто надається повна свобода у виборі. Портфоліо можна надавати різну форму: паперовий варіант, електронна версія або презентація на сайті (веб-портфоліо).

У низці наукових публікацій сказано про необхідність розроблення структури портфоліо, переліку матеріалів для наповнення і навіть про його нормативну регламентацію. Підтримуємо думку В. Девісілова про те, що цього робити не варто. Структура портфоліо – це особистий вибір кожного студента [5, с. 31]. На наш погляд, зміст портфоліо є своєрідним індикатором творчості майбутнього вчителя, і тому не може обмежуватися певними рамками. Хоча у процесі фор-

мування власного портфоліо варто прислухатися до рекомендацій окремих дослідників щодо його структури.

Так, О. Онопрієнко запропонувала укладати портфоліо з таких розділів: „Мій портрет” (самопрезентація); „Скарбничка” (інформація інших авторів, зібрана самостійно й використана під час створення портфоліо, – інформаційні довідки, пам’ятки, схеми, статті з Інтернету, статистичні дані, ксерокопії статей періодичних видань, ілюстрації тощо); „Творчий доробок” (робочі матеріали – плани, щоденники спостережень, описи дослідів, самостійно складені таблиці чи діаграми, результати тематичних і підсумкових контрольних робіт або самі роботи, малюнки, авторські твори, буклети тощо, які доповнюються стислим коментарем про процес і мету їх створення й позначаються датою заповнення); „Досягнення” (матеріали, які демонструють успіхи) [14].

На думку Н. Зеленко та А. Могилевської, структура портфоліо студента педагогічного ВНЗ має складатися із восьми блоків: 1) професійні знання та вміння; 2) професійна мобільність; 3) професійна творчість; 4) інформаційна культура; 5) соціальна та громадська активність; 6) професійно значущі якості особистості; 7) комунікативні якості; 8) когнітивність [8, с. 61–62].

В. Вишпольська розробила таку структуру портфоліо:

1. Загальні дані студента (титольний лист, самопрезентація і есе, у якому сформульовано погляди студента на обрану спеціальність, процес навчання у ВНЗ, його недоліки та позитивні сторони, мотиви навчання, освітні і кар’єрні плани, а також окреслено мету і завдання формування портфоліо);

2. Показове портфоліо (різноманітні грамоти, дипломи, свідоцтва та посвідчення; інформація, що свідчить про особисту навчальну ініціативу: курси, тренінги, трудовий досвід).

3. Робоче портфоліо (колекція робіт, які демонструють прогрес студента у вивченні дисципліни).

4. Портфоліо відгуків (містить різноманітні форми самооцінки та звіту, що включають метакогнітивну діяльність (рефлексія загальних закономірностей свого навчання), самоаналіз планів та інтересів на початок навчального року та самоаналіз результатів за підсумками навчального року, відгуки, рецензії, а також заповнені студентом анкети (про їх відношення до певної теми, їх думку тощо) [3].

Дослідниця рекомендує студентам збирати та систематизувати усі виконані ними роботи, а потім серед них вибирати ті, які найповніше і найкраще демонструють їхні досягнення. Тобто робоче портфоліо складається з двох частин: у першій частині будуть міститися найкращі роботи студентів, які демонструють прогрес, а в другій – усі інші роботи. Студенти обирають самі, які роботи вони включають до першої частини. Кожна з обраних студентами робіт повинна су-

проводжуватися рефлексивним висловлюванням, де він аналізує та ілюструє, яким чином він набув компетентності. І сама робота, і рефлексивне висловлювання використовуються для того, щоб оцінити, чи студент продемонстрував компетентність [3].

Науковець Н. Михайлова радить вкладати до портфоліо тексти доповідей з педагогічної чи методичної тематики, з якими студент виступав на заняттях; плани-конспекти уроків, які він проводив на лабораторних заняттях, під час педагогічної практики; відеофрагменти уроків, проведених студентом; форми аналізу і самоаналізу уроків; педагогічний щоденник студента, у якому відображено всі спостереження, роздуми та аналітичні записи під час навчання у ВНЗ та проходження педагогічної практики; завершальне есе, в якому студент має відобразити набуті знання та вміння, критично оцінити рівень підготовки з предметної, методичної і педагогічної точок зору, окреслити напрями самовдосконалення як майбутнього педагога [12].

Результати аналізу наукових праць дають підстави зробити висновок, що в структурі портфоліо поєднано різні його види: портфоліо документів, портфоліо робіт, портфоліо відгуків та рефлексивне портфоліо.

У літературних джерелах розроблено найрізноманітніші рекомендації і критерії для відбору матеріалів до портфоліо. Наприклад, В. Загвоздкін радить вибирати такі роботи: три найкращі роботи з цього курсу; роботу з початку, середини та закінчення курсу; роботи, які, на погляд студента, найкраще показують, чого він навчився; роботи, якими він пишається; по одній роботі з різних типів тощо. Важливо, що майбутній педагог не просто вибирав якусь роботу, але і обґрунтовував свій вибір [6, с. 255–256].

У контексті проведеного дослідження, на наш погляд, найбільш відповідною для методичного портфоліо є структура, запропонована Т. Бережною. Дослідниця радить вміст портфоліо відобразити у трьох розділах: „Я і моя майбутня професія”, „Методична скарбничка”, „Результати” [2].

Наприклад, перший розділ складається з двох частин: програмної і творчої. Програмна частина передбачає виконання теоретичних завдань з формування мотивації, ціннісних, когнітивних, рефлексивних та інших умінь майбутнього вчителя біології. Творча частина створюється студентом на основі самостійних пошуків і оформлюється у вигляді зібраних висловлювань учених і вчителів про професію вчителя, особистих анкет, важливих фактах із власного педагогічного досвіду і досвіду професіоналів і т.д.

Розділ „Методична скарбничка” має більшою мірою практичну спрямованість і виступає так званим методичним нагромаджувачем, що містить будь-яку практично значущу нову інформацію для сту-

дента, зібрану впродовж усього навчання. Великий обсяг розділу допускає його поділ на кілька рубрик.

„Глосарій” – словник методичних та інноваційних термінів.

„Документація вчителя біології” – розкриває нормативно-правові аспекти професійно-педагогічної діяльності вчителя біології.

„У світі інновацій” – розділ містить проблемні питання, тези, вислови, матеріал з актуальних проблем сучасної біологічної освіти.

„Можна, але не потрібно” – гумористичний розділ, що ілюструє педагогічні ситуації (зібрані або придумані), які варто уникати, так звана скарбничка „шкідливих порад”.

„Методична шпаргалка” – плани, алгоритми, схеми аналізу уроків, позакласних заходів, складені на основі спостережень, аналізу періодичної літератури і т.д.

„Методичні ідеї” – скарбничка суб’єктивно-інноваційних матеріалів.

„Ось такі учні!” – матеріали, зібрані під час спілкування з учнями: тести, анкети, фотографії, побажання, записки дітей і т.д.

„Каталог методичної літератури” – власна бібліографія прочитаних видань і список наукових статей, інтернет-матеріали.

Третій розділ „Результати” вміщує матеріали, які демонструють прогрес автора портфоліо в освоєнні професії. Це методичні проекти, наочні посібники, методичні розробки проведених уроків, позакласних заходів, відгуки викладачів, вчителів і т.д. [2].

Крім цього, можна запропонувати окремий розділ „Наукові здобутки”, в якому майбутні вчителі біології можуть розмішувати матеріали курсової роботи, результати педагогічного експерименту, проведеного в межах наукової теми, інформацію про участь у роботі науково-практичних конференцій, наукових гуртків та проблемних груп, власні наукові статті тощо.

Самопрезентацію-захист методичного портфоліо проводять після вивчення дисципліни „Методика навчання біології”. Студент має пояснити, чому саме цю роботу він вважає своїм досягненням, які зміни він побачив у своїй педагогічній діяльності, над чим ще необхідно працювати. Портфоліо дає змогу оцінити творчу активність майбутнього вчителя, розвиток його педагогічних пріоритетів. Слушною є думка В. Девісілова про те, що робота над власним портфоліо формує здатність до рефлексії, мотивує студента на отримання максимальних результатів у навчанні, проектній і науково-дослідницькій діяльності [5].

Г. П’ятакова та Н. Заячківська пропонують проводити самопрезентацію портфоліо під час портфоліо-конференцій [19, с. 63], а Н. Зеленко та А. Могилевська – у процесі ділових ігор „Конкурс професійної майстерності”, „Прийом на роботу” і т.д. [8, с. 63]. Самопрезентації передбачають демонстрацію педагогічних знань і вмінь,

теоретичне обґрунтування пропонованих методів, прогнозування напрямів подальшої роботи, спільний аналіз та оцінювання творчих здібностей студентів, їхніх методичних досягнень. На відміну від традиційного підходу, за якого оцінювання відбувається фрагментарно, розрізнено, відповідно до окремих завдань, методичні портфоліо дають можливість зробити всебічне оцінювання методичної підготовки майбутнього педагога.

Складене портфоліо знадобиться студентам під час подальшого влаштування на роботу у загальноосвітні навчальні заклади, що дасть можливість гідно представити себе перед директором школи, начальником відділу освіти та ін. Як стверджує Н. Михайлова, „портфоліо – наочний показник рівня підготовки кандидата на місце шкільного вчителя” [12].

Висновки. Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що під час методичної підготовки майбутніх учителів біології важливе значення має формування портфоліо студента. Створення методичного портфоліо з методики навчання біології забезпечує розширення і систематизацію знань студентів з методики навчання біології, розвиток критичного мислення і дослідницької діяльності майбутніх педагогів, становлення їхньої педагогічної позиції, формування методичного мислення та здатності до рефлексії, а також сприяє швидшій адаптації до педагогічної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах. Крім того, на відміну від традиційних методів контролю, які не дають змоги об’єктивно оцінити педагогічні здібності студента та його методичну культуру, портфоліо є альтернативним засобом оцінювання, що допомагає всебічному розкриттю індивідуальності майбутнього вчителя.

Звичайно, впровадження інновацій у навчально-виховний процес вищої школи пов’язано з певними труднощами, проте, на нашу думку, портфоліо має великі можливості для реалізації компетентнісного підходу у підготовці майбутніх учителів біології, врахування їхніх індивідуальних особливостей та методичних здібностей.

Перспективами подальших наукових пошуків вважаємо дослідження інноваційних технологій і методів навчання, які можна було б застосовувати у методичній підготовці майбутніх учителів біології.

Література

1. Алфімов Д. Оцінка роботи шкільного лідера / Д. Алфімов // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. – Словянськ : СДПУ, 2010. – Спецвип. 5. – Ч. I. – С. 196-204.
2. Бережная Т. Н. Методическое портфолио как одно из средств формирования методической культуры будущего учителя начальных классов / Т. Н. Бережная // Методист. – 2009. – № 8. – С. 39-40.
3. Вишпольська В. Ф. Розвиток у студентів здатності до рефлексивної діяльності [Електронний ресурс] / В. Ф. Вишпольська // Режим доступу : http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Pedagogica/77136.doc.htm

4. Голуб Г. В. Портфолио в системе педагогической диагностики // Г. В. Голуб, О. В. Чуракова // Школьные технологии. – 2005. – № 1. – С. 181-195.
5. Девисилов В. А. Портфолио и метод проектов как педагогическая технология мотивации и личностно ориентированного обучения в высшей школе / Девисилов В. А. // Высшее образование сегодня. – 2009. – № 2. – С. 29-34.
6. Загвоздкин В. К. Портфолио в учебном процессе / В. К. Загвоздкин // Вопросы образования. – 2004. – № 2. – С. 251-259.
7. Загвоздкин В.К. Роль портфолио в учебном процессе. Некоторые психолого-педагогические аспекты (на основе материалов зарубежных источников) / В. К. Загвоздкин // Психологическая наука и образование. – 2004. – № 4. – С. 5-10.
8. Зеленко Н. В. Портфолио будущего педагога / Н. В. Зеленко, А. Г. Могилевская // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2009. – № 1. – С. 61-63.
9. Калмыкова И. Р. Портфолио как средство самоорганизации и саморазвития личности / И. Р. Калмыкова // Образование в современной школе. – 2002. – № 5. – С. 23-27.
10. Кныш И. А. Портфель индивидуальных достижений как контрольно-оценочное педагогическое средство / И. А. Кныш, И. П. Пастухова // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 1. – С. 69-73.
11. Левашова Г. Н. Формирование портфолио преподавателя / Г. Н. Левашова, И. Н. Аляева, Л. Ф. Парубец // Среднее профессиональное образование. – 2006. – № 4. – С. 11-19.
12. Михайлова Н. А. Педагогическая технология „Портфолио студента” как средство развития их творческой активности и рефлексии [Электронный ресурс] / Н. А. Михайлова. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/12_APSN_2007/Pedagogica/20511.doc.htm
13. Новикова Т. Г. „Портфолио” – новый и эффективный инструмент оценивания / Т. Г. Новикова, Т. А. Пинская, А. С. Прутченков, Е. Е. Федотова // Вопросы образования. – 2004. – № 3. – С. 201-238.
14. Онопрієнко О. В. Портфоліо як засіб контролю результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу [Електронний ресурс] / О. В. Онопрієнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2010. – Вип. 34. – Режим доступу: http://abc-lab.ucoz.ua/_ld/0/18.doc
15. Осадча К. П. Портфоліо як форма організації навчання майбутніх учителів інформатики / К. П. Осадча // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка : зб. наук. статей. – Мелітополь, 2010. – № 4. – С. 172-177.
16. Пейп С. Дж. Учебные портфолио – новая форма контроля и оценки достижений учащихся / С. Дж. Пейп, М. Чошанов // Директор школы. – 2000. – № 1. – С. 75-82.
17. Портфолио учащегося: составление и использование : методические рекомендации / автор-составитель Т. Б. Табарданова – Ульяновск : УИПК ПРО, 2010. – 21 с.
18. Прутченков А. С. Портфолио как инструмент осознания собственных целей образования [Электронный ресурс] / А. С. Прутченков, Т. Г. Но-

- викова // Інтернет-журнал «Ейдос». – 2007. – 22 февраля. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2007/0222-11.htm>
19. П'ятакова Г.П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі: навч.-метод. посіб. для студентів та магістрантів вищої школи / Г. П. П'ятакова, Н. М. Заячківська. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55 с.
 20. Савина Н. М. Инновационные компетентностно-ориентированные педагогические технологии в профессиональном образовании / Н. М. Савина // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 4. – С. 2-5.
 21. Тазутдинова Э. Х. Учебный портфолио в системе подготовки студента к будущей педагогической деятельности : автореферат дис... канд. пед наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / Э. Х. Тазутдинова. – Казань, 2010. – 21 с.
 22. Шалыгина И. В. „Портфолио” – педагогическая технология школьной оценки / И. В. Шалыгина // Естествознание в школе. – 2004. – № 2. – С. 51-54.

Н. Грицькова

- аспірантка кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК 378.096:095

РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті проаналізований сучасний стан сформованості соціально-професійної мобільності майбутнього вчителя. Визначені рівні сформованості цієї якості та представлені результати власних досліджень з цього питання.

Ключові слова: соціально-професійна мобільність, рівні сформованості, вища педагогічна освіта.

Н. Грицькова

- аспірантка кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

УРОВНИ СФОРМИРОВАННОСТИ СОЦИАЛЬНО- ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ МОБИЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ СТАНОВЛЕНИЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

В статье анализируется современное состояние сформированности социально-профессиональной мобильности будущего учителя. Определены уровни сформированности этого качества и представлены результаты собственных исследований по этому вопросу.

Ключевые слова: социально-профессиональная мобильность, уровни сформированности, высшее педагогическое образование.

N. Gritskova

- a postgraduate student of pedagogics department of Luhansk Taras Shevchenko National University